

UN DOCUMENT REFERITOR LA ORGANIZAREA
MINERITULUI ȘI METALURGIEI ÎN BANAT LA
ÎNCEPUTUL STĂPÂNIRII HABSBUGICE;
INSTRUCȚIUNILE ADMINISTRAȚIEI BANATULUI
ADRESATE LA 12 DECEMBRIE 1718 MAISTRULUI MINIER
DE LA ORAVIȚA

Ovidiu Marinel Tufiș

Victoriile obținute pe câmpurile de luptă de armatele austriece, în războiul desfășurat între anii 1716–1718 împotriva otomanilor, vor fi consfințite la masa tratatelor în anul 1718 la Passarowitz, prin anexarea de către Imperiul habsburgic a Banatului, Olteniei și a nordului Serbiei. Ținând cont de interese politico-strategice și economico-financiare majore ale Imperiului habsburgic, Banatul va fi organizat într-un domeniu al Coroanei și Camerei imperiale, fiind administrat de la Viena de forurile aulice, respectiv Camera Aulică și Consiliul Aulic de război, prin intermediul Administrației Țării Banatului (Banater Landes – Administration), înființată la Timișoara în noiembrie 1717.¹

Statutul dobândit de Banat în cadrul monarhiei habsburgice, respectiv acela de domeniu al Coroanei și Camerei imperiale, conferea împăratului, pe lângă calitatea de suveran al țării și pe aceea de stăpân feudal, fapt ce va permite guvernanților de la Viena să aplice în practică idei politice și administrative și să realizeze proiecte economice inspirate din gândirea mercantilistă.

Mercantilismul reprezintă politica economică a statului absolutist, având ca țel creșterea puterii acestuia prin sporirea averii naționale. Acest deziderat putea fi atins în primul rând prin creșterea producției industriale în manufacturile de stat și realizarea unei balanțe comerciale active în care exporturile, în special de produse industriale, depășeau importurile, permițând rămânerea și atragerea în țară a unor sume mari de bani ce sporeau rezerva monetară a țării.

Mineritul și metalurgia se numărau printre ramurile economice favorizate de politica economică mercantilistă.²

Producând metalele necesare realizării unor bunuri de consum folosite de societății, bunuri ce în parte erau exportate, participând astfel la realizarea unei balanțe comerciale active, contribuind la sporirea masei monetare prin producția de metale nobile – aurul și argintul, creând locuri de muncă și implicit surse de venituri populației,

oferind posibilități pentru desfășurarea unor afaceri economice pentru întreprinzătorii (investitorii) particulari, mineritul este considerat ca fiind „copilul preferat al mercantilismului”, fiind și „cel mai nevinovat mijloc de a îmbogăți *erariul (fiscul imperial – n.n.)*”.³

Pe plan central, mineritul și metalurgia bănățeană s-au aflat între anii 1718–1745 sub conducerea Camerei Aulice din Viena, secondată de Comisia Neoaquistică⁴ iar pe plan local Administrației Banatului.

Sesizând importanța mineritului și metalurgiei, „Comisia de organizare a Țării Banatului” și guvernatorul provinciei, generalul Mercy, solicită Camerei Aulice la 7 octombrie 1717 luarea unor măsuri pentru reluarea activității la minele și instalațiile industriale exploatate de turci în Banat, precum și construirea altora noi.⁵

Camera Aulică decide prin decretul din 7 decembrie 1717 să încredințeze organizarea mineritului și metalurgiei bănățene „Comisiei bănățene de organizare minieră (Banater Bergwerks Einrichtungs Commission), aflată sub conducerea lui von Kalanek – unul din cei doi consilieri civili ai Administrației Banatului, în calitate de „Principal Commissarium” și a lui Ignatium Hahn, ca și „Con-Commissarium”.⁶

Din decretul menționat rezultă că, după informațiile pe care le deține Camera Aulică, în Munții Banatului se află minereu de cupru la Versecz, pe apa Versava și minereu de fier la Carassava, pe apa Carass.⁷

În realitate, analizând documente ale anilor imediat următori, respectiv 1718 și 1726, reiese că în Banat se aflau mine de cupru la Oravița⁸ și mine de fier la Doman, lângă Carașova și Tâlva, lângă Bocșa.⁹

O importanță deosebită o prezintă instrucțiunile prin care se cere comisiei să organizeze o cercetare amănunțită a munților Banatului în vederea descoperirii de noi minereuri, să preia și să organizeze activitatea la minele bănățene aflate în funcțiune sau părăsite în numele împăratului, care ia sub protecția sa deosebită și pe lucrătorii mineri aflați aici, acestora garantându-li-se în continuare toate libertățile și privilegiile avute.

Fiind conștientă că exploatarea minereurilor de către erariu nu se poate face fără riscul unor pierderi financiare, Camera Aulică recomandă comisiei bănățene să atragă la exploatarea minereurilor asociațiile de particulari (Gewerken), cărora li se garantează câștigurile realizate. Împăratul, în calitate de suveran și stăpân feudal al Banatului își rezervă dreptul încasării unei părți din producția de metal obținută, sub forma unei taxe numită „die Urbaren” (urbariu) și dreptul de „die praemptio”, respectiv de achiziționare a metalelor obținute la un preț anumit.¹⁰

În continuarea studiului nostru vom analiza un document pe care îl considerăm de o importanță deosebită pentru organizarea mineritului și metalurgiei bănățene în această perioadă de început a stăpânirii habsburgice.

Documentul amintit, intitulat „Instrukzion für den Bergmeister zu Oraviza” (Instrucțiuni pentru maistrul miner de la Oravița), este un decret datând din 12 decembrie 1718, prin care Administrația Banatului continuă acțiunea de organizare a activității miniere și metalurgice în Banat, acțiune începută, așa cum am amintit, prin decretul Camerei Aulice. Documentul se află publicat într-o colecție de legi miniere ale monarhiei habsburgice, colecție editată în anul 1834¹¹, oferindu-ne informații importante referitoare la structura de conducere a mineritului și metalurgiei bănățene, legislația aplicată aici, exploatările miniere și instalațiile metalurgice existente, politica de investiții a autorităților habsburgice, forța de muncă și modalități de normare a muncii, plata în minerit și, nu în ultimul rând, aspecte ale vieții religioase și asistenței medicale din regiunea minieră.

La minele de cupru de la Oravița, unde activitatea de exploatare a minereurilor a fost reluată la începutul anului 1718, a fost numit spre a organiza și conduce activitatea desfășurată aici un maistru minier în persoana lui Johann Schubert¹². Autoritatea sa, așa cum reiese din parcurgerea textului documentului menționat, se exercita însă asupra tuturor exploatărilor miniere și instalațiilor metalurgice din Banat, precum și a pădurilor și satelor arondate acestora prin dispozițiile Administrației Banatului.

În spiritul mentalităților epocii se cere maistrului minier Schubert, și tuturor celor care îi vor urma în această funcție, să fie buni creștini cu frică de Dumnezeu, adevărate exemple de comportament pentru toți angajații și, nu în ultimul rând, să dea dovadă de credință, supunere și hărnicie în muncă față de și pentru stăpânul său feudal, în acest caz, împăratul.

Pe linia obligațiilor de serviciu, maistrul minier primește dispoziția ca pe viitor să nu înceapă noi lucrări miniere sau de altă natură, decât cu aprobarea Administrației Banatului, în acest sens urmând să înainteze acesteia note informative bine fundamentate.

Pentru un control mai eficient al activității din regiunea minieră, Administrația Banatului a numit un înalt funcționar al său, Joseph Antony Mayrhoer Edlen von Gruenbicl, inspector cameral al administrației, în calitate de superior („Ober Haubt”) al mineritului și metalurgiei bănățene¹³; făcând parte din clasa nobiliară, nou numitului inspector minier îi sunt acordate puteri depline. Acestuia i se datora respect și supunere din partea funcționarilor montanistici, inclusiv a maistrului minier și a tuturor angajaților; dispozițiile luate de inspectorul minier în numele Administrației Banatului vor fi îndeplinite întocmai.

Inspectorului minier trebuiau să îi fie înmânate statele de plată („Lohn Zettel”), calculele contabile trimestriale („Qvartalische Rechnungen”) și rezultatele probelor de minereu efectuate săptămânal („Wochentliche probier Zettel”), înainte ca acestea să fie trimise Administrației Banatului, înaltul funcționar urmând să-și noteze pe acestea observațiile sale.

Din cele prezentate mai sus putem concluziona că activitatea economică

desfășurată în spiritul ideilor mercantile în spațiul Imperiului habsburgic se caracteriza printr-o puternică centralizare a deciziilor, din care cauză mercantilismul de tip austriac mai poartă și numele de *cameralism* („Kameralismus”).¹⁴

Deciziile porneau de la Camera Aulică, ca for central răspunzător de problemele economice și financiare ale imperiului, mergând, în cazul de față, pe filiera Administrației Banatului, inspectorul minier, pentru a ajunge la Oravița, unde maestrul minier asigura punerea lor în practică.

La Oravița se afla Direcția minieră „Berg Amt”, condusă de maestrul minier¹⁵, acesta având, după cum am amintit și după cum reiese din document, atribuțiuni de conducere nu numai a exploatărilor miniere și instalațiilor metalurgice din zona Oraviței, ci și a celorlalte existente în regiunea minieră a Banatului.

Maistrul minier Schubert era ajutat în munca sa de funcționari minieri, metalurgi și forestieri, dintre care sunt amintiți: contabilul de la exploatări miniere („Bergschreiber”) și cel al topitoriei („Huttenschreiber”), precum și pădurarul („Wald Forster”).

Administrația de la Timișoara ia măsuri pentru desfășurarea activității miniere și metalurgice din Banat într-un cadru juridic, dispunând în acest sens aplicarea Legii miniere maximiliene (“die Kaiserliche Maximilianische Berg Ordnung”), legislație care este aplicată la toate minele imperiale din cadrul monarhiei habsburgice¹⁶. Pentru cunoașterea acesteia, maestrul minier are îndatorirea ca, la începutul fiecărui trimestru, să citească textul legii în fața tuturor angajaților adunați la sediul Direcției miniere.

În anul 1718 existau în Banat exploatări de cupru în apropiere de Oravița, în textul documentului fiind menționate minele de la Ciclova, cu lucrările miniere „Mercy” și „Wallis” și cele de la Cornu Tilfa, unde este amintită galeria „Heylige Dreyfaltigkeit”, la aceste mine existând exploatări subterane dar și de suprafață¹⁷.

La „Karasava” (Carașova) se aflau mine de fier¹⁸, acestea, după cum am menționat deja, aflându-se însă în realitate la Doman¹⁹ și în munții Tâlva,²⁰ munți aflați între Ocna de Fier și Dognecea²¹. Pentru a cunoaște cantitatea de metal conținută de minereurile exploatare la diferite mine, Administrația Banatului dispune ca după trecerea iernii, începând cu primăvara anului 1719, să se efectueze săptămânal de la fiecare exploatare minieră probe de minereu, rezultatele urmând a fi trimise periodic la Timișoara²².

În textul decretului ne sunt oferite informații importante referitoare la organizarea și normarea muncii precum și modalități de plată a lucrului efectuat de mineri²³. Aceștia munceau organizați în echipe de lucru („Kirren”) alcătuite din câte 6 lucrători; echipele care efectuau lucrările miniere ce trebuiau să permită accesul la filonul metalifer lucrau în acord, fiind plătite după numărul stânenilor excavați²⁴ pe baza unei înțelegeri stabilite anterior.

Echipele care lucrau în zona filonului metalifer erau plătite pe baza cantității de minereu exploatat, primind pentru 1 Pahren 1 florin.²⁵

În sfârșit, în cazul în care minerii nu pot fi normați prin cele două modalități amintite, se va institui normarea acestora după numărul schimburilor efectuate.²⁶

Administrația Banatului dispune ca minerii germani, care până acum au primit 25 de creștari pentru un schimb, vor primi de acum înainte numai 20 de creștari²⁷.

Revine maistrului minier obligația de a hotărî, în cunoștință de cauză, momentul în care modul de normare și – automat – de plată al echipelor de mineri, în funcție de zona unde se excavează, va fi schimbat²⁸. Se constată că echipele de mineri care au lucrat după numărul de stânjeni excavați în zona filonului metalifer au aruncat pe halde minereuri ce puteau fi folosite. Dacă se constată că echipele de mineri normate după modul amintit mai sus, lucrând în rocă tare, cu toată silința de care au dat dovadă nu reușesc să excaveze un număr de stânjeni care să le permită să obțină un salariu decent, aceștia vor primi ceva în plus.

Cunoscând faptul că minerii care lucrează în zona filonului metalifer, fiind plătiți după cantitatea de minereu extras câștigă mai bine în comparație cu cei care sunt normați după numărul de stânjeni excavați și al schimburilor efectuate, pentru a oferi tuturor posibilitatea câștigării unor venituri decente, Administrația Banatului dispune ca minerii să fie permanent schimbați la fiecare trei luni de la un loc de muncă la altul²⁹.

Documentul ne oferă unele informații importante și despre folosirea la minele bănățene a unor metode moderne pentru începutul sec. al XVIII-lea, respectiv întrebuințarea prafului de pușcă pentru dislocarea rocilor.³⁰

Pentru prelucrarea minereului de cupru exploatat, exista la Oravița o topitorie, aceasta necesitând, așa cum reiese din document, unele lucrări de reparații, dintre care menționăm construirea unui coș la furnal, repararea unor suflante și construirea acoperișului la instalația de prăjire a minereului³¹.

Considerăm că informația din document se referă la topitoria construită de turci, topitorie aflată încă în funcțiune în anul 1727, după cum rezultă dintr-un document datând din același an.³² În anul 1718 aceasta este refăcută, și am amintit mai sus o serie de lucrări efectuate în acest sens. Tot în această zonă se află și o mică forjă³³, amplasată probabil la Oravița, bazându-ne în afirmația noastră pe o informație din document care menționează că această forjă se află lângă o moară care se construiește la Oravița. Considerăm că această forjă a fost construită tot în perioada stăpânirii turcești. Alături de lucrările de reparații ale unor vechi instalații metalurgice, autoritățile habsburgice demarează un program ambițios de investiții, menit să revigoreze activitatea minieră și metalurgică din Banat și să o aducă la nivelul tehnologic caracteristic provinciilor imperiului cu tradiție în aceste domenii de activitate.

Cele mai importante lucrări de investiții aflate în execuție sunt construirea unei

uzine pentru prelucrarea minereului de fier la Karasova³⁴ – care va fi, în realitate, așa cum rezultă dintr-un document din anul 1721, construită la „Poschan” (Bocșa)³⁵ – uzină constând dintr-o topitorie și o forjă. La „Cziklova” (Ciclova) se construiesc două forje pentru prelucrarea cuprului³⁶, iar la Oravița, pentru asigurarea necesarului de apă al topitoriei de cupru de aici, a început construirea unui baraj de acumulare a apei³⁷.

Pentru asigurarea necesarului de lemn pentru construcții s-a construit la Oravița un gater³⁸, în timp ce pentru aprovizionarea cu alimente a lucrătorilor de aici a început construcția unei mori de cereale și a unei prăvălii³⁹.

Asigurarea necesarului de forță de muncă, în special calificată, este o cerință de prim ordin în vederea dezvoltării și modernizării exploatărilor miniere și a instalațiilor metalurgice din Banat.

Administrația de la Timișoara dă dispozițiile necesare maistrului minier în vederea angajării la minele și instalațiile metalurgice bănățene numai a numărului de lucrători necesari⁴⁰. Referitor la forța de muncă se constată o fluctuație permanentă a acesteia, motiv pentru care nu au fost făcute, așa cum era necesar, însemnările referitoare la abaterile disciplinare ale lucrătorilor⁴¹.

Ținem să precizăm că lucrătorii aflați în zona minieră la începuturile organizării mineritului și metalurgiei bănățene de către autoritățile habsburgice, după locul de proveniență, aparțin a două componente: prima este alcătuită din lucrătorii aflați aici din timpul stăpânirii turcești, pe care împăratul îi ia sub protecția sa deosebită, garantându-le drepturile și libertățile avute⁴²; a doua componentă este reprezentată de lucrătorii care au început să fie colonizați deja de către autoritățile habsburgice și menționăm în acest sens minerii germani care sunt plătiți după numărul schimburilor efectuate, printre lucrătorii colonizați numărându-se desigur și grupul de mineri condus de un oarecare Freyberg, sosit de curând în Banat de la Administrația minieră din Zips (Slovacia), aceștia aducând cu ei și diferite unelte specifice⁴³. Freyberg va realiza în regiunea minieră, în calitate de antreprenor („Bergbau-Schaffers”), o parte din lucrările de investiții deja amintite, respectiv două forje de cupru la Ciclova („zwey verschiedene Kupffer Schmitten”), topitoria de fier și forja de la Bocșa („daß Eisen Schmölz-Hütten und Hammer Gebau”), precum și un magazin („Handls-Haus”) și o moară („Mahl-Mühl”) la Oravița.

Administrația Banatului consideră că pentru obținerea unor rezultate tot mai bune la minele și topitoriile de la Oravița este necesară o strânsă conlucrare între maistrul minier și angajații⁴⁴. În acest sens, primului îi revine sarcina ca în fiecare duminică, înainte de slujba religioasă, să se întâlnească cu funcționarii și lucrătorii pentru a afla de la aceștia realizările și problemele apărute în activitatea din săptămâna încheiată. Angajații vor lua la cunoștință cu această ocazie și despre problemele ce vor trebui

rezolvate în săptămâna următoare de lucru. Pentru a urmări personal activitatea desfășurată la exploatarea miniere, maistrul minier va face cât mai des vizite de lucru neanunțate.

O atenție deosebită se acordă și problemelor sociale ale lucrătorilor, în acest sens Administrația Banatului dispune ca locuințele începute pentru aceștia la Oravița să fie terminate sub supravegherea maistrului minier cât mai urgent⁴⁵.

Având în vedere asigurarea forței de muncă necesară în primul rând exploatarea lemnului, producerii mangalului (cărbunele de lemn) și efectuării transporturilor la exploatarea miniere și instalațiile metalurgice de la Oravița și Ciclova, Administrația Banatului dispune ca locuitorii deja conscripționați din patru sate, respectiv Oravița, Maidan (Brădișorul de Jos)⁴⁶, Regitova (Răchitova)⁴⁷ și Prostian (Broșteni)⁴⁸ să fie repartizați pentru prestarea muncilor deja menționate. Cele patru sate aflate în districtul Uypallanka (Palanca Nouă) sunt trecute în subordinea administrativă a Direcției miniere de la Oravița, locuitorii lor fiind scutiți de numeroase obligații feudale, trebuind în schimb să presteze muncă sub formă de robotă la exploatarea miniere și topitoriile din zona Oravița. Pentru ca districtul Uypallanka să nu înregistreze pierderi prea mari la colectarea impozitelor, de comun acord cu Direcțiunea minieră și cnezii celor patru sate se va stabili o mică sumă de bani pe care țărani o vor plăti sub formă de impozit, aceasta urmând să fie înaintată periodic administrației sus numitului district de către Direcția minieră Oravița.

Maistrul minier și contabilul de la exploatarea miniere trebuie să asigure scoaterea la muncă, atunci când este necesar, a o treime din numărul sătenilor conscripționați. Aceștia vor fi folosiți la diferite munci în regiunea minieră în folosul stăpânului feudal, respectiv împăratul, orice încercare de folosire a acestora în interes particular urmând să fie sever sancționată.

Alcătuirea unor evidențe contabile este considerată de către Administrația Banatului ca un element de primă importanță în activitatea desfășurată la minele și instalațiile metalurgice bănățene⁴⁹. În acest sens se dispune ca maistrul minier, pe lângă alte îndatoriri, să întocmească statele de plată de la exploatarea miniere și topitorii; în continuare, contabilul minier va ține o evidență strictă a materialelor necesare cumpărate și a ceea ce se produce și livrează, în timp ce contabilul de la topitorie va consemna săptămânal rezultatul probelor de metal efectuate la topitorii. Evidențele contabile mai constau și în alcătuirea unor calcule trimestriale, toate aceste acte importante fiind trimise periodic Administrației Banatului după ce erau verificate, așa cum am amintit, de inspectorul minier.

Administrația de la Timișoara cere organizarea unei evidențe contabile clare și la gaterul construit, din care să rezulte cantitatea de lemn primită și produsele finite livrate.

Pădurarul avea atribuțiuni care constau în organizarea și administrarea pădurilor

arondate exploatărilor miniere și instalațiilor metalurgice de la Oravița, „Karasova” (de fapt Doman) și Bocșa, de așa natură încât să asigure lemnul necesar lucrărilor de construcție și producerii mangalului pentru o îndelungată perioadă de timp, astfel încât regiunea minieră să nu ducă lipsă de aceste importante produse⁵⁰.

Considerăm nu mai puțin importante două aspecte prezentate în document, care întregesc un tablou al mineritului și metalurgiei bănățene la începutul stăpânirii habsburgice.

Primul se referă la viața spirituală a comunității miniere, aceasta urmând să capete noi valențe prin aducerea unui preot la Oravița, a cărui misiune este aceea de a sădi în rândurile lucrătorilor valorile religioase creștine⁵¹. Slujbele religioase se vor ține la Oravița și, din când în când, în celelalte localități ale regiunii miniere.

Cel de-al doilea aspect este de domeniul sanitar și constă în aducerea unui medic la Oravița, acesta urmând să acorde asistență medicală și lucrătorilor din celelalte localități miniere⁵².

Administrația de la Timișoara constată că, datorită folosirii prafului de pușcă la exploatările minere bănățene, au avut loc numeroase accidente de muncă, dispunând ca cei în cauză să fie îngrijiți gratis de către medic, în timp ce angajații răniți din proprie vină sau în încăierări vor trebui să plătească îngrijirea medicală.

Prin măsurile luate, organizatorice, investiționale și de colonizare a forței de muncă – pentru a le aminti numai pe cele mai importante, Administrația Banatului speră ca mineritul și metalurgia să devină ramuri economice importante, care să contribuie la realizarea de venituri pentru domeniul cameral Banat și, implicit, pentru fiscul imperial.

NOTE

¹ Costin Feneșan, *Administrație și fiscalitate în Banatul imperial 1716 – 1778*, Ed. de Vest, Timișoara 1997, p. 49, în continuare Costin Feneșan – „*Administrație și fiscalitate*”.

² Zollner Erich, *Istoria Austriei*, vol. I, București 1997, p. 348.

³ Kallbrunner J., *Das Kaiserliche Banat*, München 1958, p. 50-51.

⁴ Pentru evoluția ulterioară, vezi Costin Feneșan, Rudolf Gräf, M. Zaberca, I. Popa, *Din istoria cărbunelui, Anina 200*, Reșița 1991, p. 7 și Gräf Rudolf, *Domeniul bănățean al STEG 1855–1920*, Reșița 1997, p. 44.

⁵ Sonia Jordan, *Die Kaiserliche Wirtschaftspolitik in Banat in 18 Jahrhundert*, München 1967, p. 39 și Costin Feneșan, „*Administrație și fiscalitate*”, p. 64.

⁶ Anton Schmidt, *Chronologische, Systematische Sammlung der Berggesetze de Österreichische Monarchie*, Wien 1834, zweite Abtheilung (partea a doua), vol. VI, p. 81) și Gräf Rudolf, *op. cit.*, p. 45.

⁷ Anton Schmidt, *op. cit.*, p. 100.

⁸ *Ibidem*, p. 105.

⁹ Hof Kammer Archiv – Wien Fond 27, Anhang Vermischer Ungarische Gegenstände (16 bis 18 Jahrhundert), fascicolul 19 „Banater Bergwerke Berichte des Temesvare Administration und ihr untergeordneter Stellen in Montansachen an die Hofkammer und Hofkommission in Münz und Bergwesen (1718-1762), p. 54, în continuare HKA – Wien - Banater Bergwerke Berichte.

¹⁰ Anton Schmidt, *op. cit.*, p. 100-101.

¹¹ *Ibidem*, p. 105-115, în continuare documentul va fi citat Instrukzion 1718.

¹² *Ibidem*, p. 105.

¹³ *Ibidem*, p. 115, vezi în acest sens și C. Feneșan, *Administrația și fiscalitate...*, p. 64 și Aurel Țință, *Contribuții documentare la istoria Banatului la începutul stăpânirii habsburgue în Studii de Istoria Banatului*, vol. III, Timișoara, 1974, p. 67.

¹⁴ Karl Vocelka, *Geschichte Österreichs Kultur – Gesellschaft – Politik*, Wilhelm Heyns Verlag, München 2002, p. 151.

¹⁵ Instrukzion 1718, p. 105-106.

¹⁶ *Ibidem*, p.106.

¹⁷ *Ibidem*, p.109.

¹⁸ *Ibidem*, p.113-114.

¹⁹ HKA Wien Banater Bergwerke Berichte, p. 54.

²⁰ *Ibidem*, p. 54.

²¹ Vezi studiul nostru *Exploatarea miniere din zona Dognecea – Ocna de Fier – Bocșa în secolul al XVIII-lea și începutul secolului al XIX-lea în Banatica*, vol. 16/II, Reșița 2003, p. 54.

²² Instrukzion 1718, p. 109-110.

²³ *Ibidem*, p. 107-108.

²⁴ 1 stânjen vienez, „Wiener Klafter” = 1,8964 m, vezi Rudolf Gräf, *op. cit.*, p. 351.

²⁵ 1 Pahren – unitate de măsură, cântărind între 3,5–4 Centenari, conform informațiilor întâlnite în documente, vezi HKA Wien Banater Bergwerke Berichte, p. 175-176; 1 centenar = 56,006 kg conform Rudolf Gräf, *op. cit.*, p. 351.

²⁶ Pentru normarea și plata muncii în minierul bănățean în a doua jumătate a sec. al XVIII-lea, vezi Costin Feneșan, *Asistența socială și lupta minerilor din Banat în a doua jumătate a veacului al XVIII-lea*, în *Banatica*, vol. III, Reșița 1975, p. 153-174.

²⁷ Instrukzion 1718, p. 108.

²⁸ *Ibidem*, p. 108.

²⁹ *Ibidem*, p. 108.

³⁰ *Ibidem*, p. 113 vezi în acest sens și Volker Wollmann, *Dezvoltarea tehnicii miniere din munții cărășeni în a doua jumătate a sec. al XVIII-lea în Banatica*, vol. I, Reșița 1971, p. 204.

³¹ Instrukzion 1718, p. 111-112.

³² HKA Wien – *Banater Bergwerke Berichte*, p. 167.

³³ Instrukzion 1718, p. 112.

³⁴ *Ibidem*, p. 113-114.

³⁵ Anton Schmidt, *op. cit.*, p. 141.

³⁶ Instrukzion 1718, p. 114.

³⁷ *Ibidem*, p. 112.

³⁸ *Ibidem*, p. 112.

³⁹ *Ibidem*, p. 114.

⁴⁰ *Ibidem*, p. 108.

⁴¹ *Ibidem*, p. 113.

⁴² Anton Schmidt, *op. cit.*, p. 101.

⁴³ Instrukzion 1718, p. 114.

⁴⁴ *Ibidem*, p. 106-107.

⁴⁵ *Ibidem*, p. 112.

⁴⁶ Pentru denumirea de astăzi a localității vezi Bujor Surdu, *Aspecte privitoare la situația Banatului în 1743*, în *Anuarul Institutului de Istorie din Cluj*, vol. XIII, 1970, p. 57.

⁴⁷ *Ibidem*, p. 58.

⁴⁸ *Ibidem*, p. 56.

⁴⁹ Instrukzion 1718, p. 112-113.

⁵⁰ *Ibidem*, p. 113.

⁵¹ *Ibidem*, p. 114.

⁵² *Ibidem*, p. 113-114.

BANATER LANDESADMINISTRATION INSTRUKZION FÜR DEN BERGMEISTER ZU ORAVIZA, AM 12 DEZEMBER 1718 *Zusammenfassung*

Nach der Besetzung des Banats von dem Habsburgischen Reich 1718, wird dieses zu einem Domäne der Krone organisiert, das, in wirtschaftlicher Hinsicht, gemäß, den Voraussetzungen der merkantilistischen wirtschaftlichen Denkweise geführt werden wird.

Die für die wirtschaftlichen und finanziellen Angelegenheiten des Reiches verantwortlichen zentralen habsburgischen Behörden, beziehungsweise die Hofkammer und die örtlichen Behörden, die Banater Landesadministration, werden dem banater Bergbau- und Hüttenwesen eine besondere Aufmerksamkeit schenken.

Derer Organisierungstätigkeit wird von der Hofkammer durch das Dekret vom 17 Dezember 1717 begonnen, und dann, durch das Dekret der Banater Landesadministration vom 12 Dezember 1718, bennant „Instrukzion für den Bergmeister zu Oraviza“, fortgesetzt werden.

Diese letzte Urkunde, die Gegenstand unseres Studiums ist bietet uns wichtige Informationen, über die Organisation des banater Bergbau- und Hüttenwesens, wovon wir Johann Schuberts Ernennung in dem Amt eines Bergmeisters erwähnen, wonach dieser das Banater Bergamt, mit dem Sitz in Orawiza führte, sowie die Ernennung des banater Berginspektors, in Person des Joseff Antony Mayrhofer.

Weiter bekommen wir Informationen über die Bergbauwerke und den anwesenden Hüttenanlagen, und den neuen Investitionsarbeiten, die unternommen werden sollen, die Organisations-Normungen, und Bezahlungsweise der Bergbauarbeit, Taktiken bezüglich der Ersicherung der Arbeitskraft in der Bergbaugesegend, und nicht zuletzt Aspekte des religiösen Lebens und des ärztlichen Beistandes.

Durch den getroffenen Maßnahmen erhofft sich die Banater Landesadministration dass das Bergbauwesen und die Metalverarbeitung wichtige, dem Aerarium Imperiale Einkommen einbringenden Zweige der Wirtschaft des Kammerdomänen Banat werden.